

Εικόνα 1: Το ανακατασκευασμένο χάνι στη σημερινή Γραβιά.

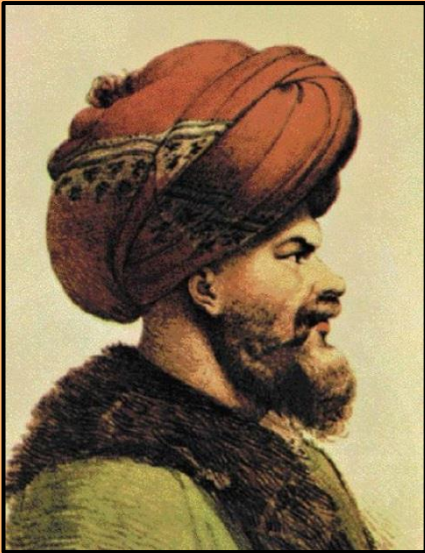
Η μάχη στο Χάνι της Γραβιάς

της Μαρίας Ευσταθοπούλου, μαθήτριας Α΄ γυμνασίου

Στις 8 Μαΐου 1821, σε ένα μικρό πλινθόκτιστο κτίσμα της Γραβιάς Φωκίδας, το θρυλικό Χάνι της Γραβιάς, οι Έλληνες επαναστάτες, με επικεφαλής τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, έγραψαν σελίδες ηρωισμού και δόξας, επιτυγχάνοντας την πρώτη ουσιαστική νίκη τους επί των τουρκικών δυνάμεων.

Τα γεγονότα που προηγήθηκαν

Στα τέλη Απριλίου του 1821, μετά τη συντριβή των ηρωικών υπερασπιστών της Χαλκομάτας, και την καταστροφική για τις ελληνικές δυνάμεις έκβαση της μάχης της Αλαμάνας που συνοδεύτηκε από το μαρτυρικό θάνατο του Αθανασίου Διάκου, το ηθικό των επαναστατών είχε καμφθεί. Ο δρόμος προς την Ανατολική Στερεά (Βοιωτία) και την Πελοπόννησο είχε πλέον ανοίξει για τον Ομέρ Βρυώνη και τον Κιοσέ Μεχμέτ. Ο μαρτυρικός θάνατος του Αθανασίου Διάκου είχε αφήσει τους εξεγερμένους Έλληνες χωρίς ικανό αρχηγό. Ο φόβος κυρίευσε τα ήδη επαναστατημένα κέντρα (Λιβαδειά, Σάλωνα και Αττική), όπου είχε χυθεί αίμα ντόπιων Τούρκων. Όλοι ανέμεναν να ξεσπάσει η χωρίς οίκτο οργή των δύο πασάδων. Η Επανάσταση κινδύνευε σοβαρά ένα μήνα μετά την εκδήλωσή της και σώθηκε χάρη στις στρατιωτικές ικανότητες του Οδυσσέα Ανδρούτσου και τους κακούς υπολογισμούς του Ομέρ Βρυώνη.

Εικόνα 2: Ο Ομέρ Βρυώνης.

Ο Ομέρ Βρυώνης, αντί να προελαύσει προς τις καταπτοημένες περιοχές της Ανατολικής Στερεάς και να φτάσει το ταχύτερο δυνατό στην Πελοπόννησο, έκρινε ότι έπρεπε να ενισχύσει τις δυνάμεις του, προτού περάσει τον Ισθμό. Θεώρησε ότι με το να προσεταιριστεί του Έλληνες οπλαρχηγούς, τους οποίους γνώριζε από την Αυλή του Αλή Πασά, θα προκαλούσε την παράλυση των Πελοποννήσιων ανταρτών. Με αυτή τη λογική είχε προτείνει και στον Αθανάσιο Διάκο να ενταχθεί στις δυνάμεις του, αλλά αυτός είχε αρνηθεί. Ο Ομέρ Βρυώνης δεν είχε αντιληφθεί την έκταση και την έννοια του ελληνικού ξεσηκωμού. Πίστευε ότι επρόκειτο για μια απλή

ανταρσία, που θα ήταν εύκολο να κατασταλεί και όχι για τον ξεσηκωμό ενός ολοκληρού έθνους, που διεκδικούσε την ελευθερία και την αυτοδιάθεσή του.

Την εποχή εκείνη βρισκόταν στην Ανατολική Στερεά ο τρομερός και φοβερός Οδυσσέας Ανδρούτσος, παλιός αρματολός της περιοχής, ο οποίος είχε πέσει σε δυσμένεια του σουλτάνου, ως άνθρωπος του Αλή Πασά. Από το 1818 ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας και ένθερμος υποστηρικτής του Αγώνα. Ο Ομέρ Βρυώνης βρήκε μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία να τον προσεταιρισθεί, επειδή γνώριζε πολύ καλά τις στρατιωτικές του ικανότητες. Του έγραψε μια επιστολή ως παλιός φίλος και του ζήτησε τη σύμπραξή του κατά των Ελλήνων ανταρτών, με πλήθος υποσχέσεων και δόλωμα την οπλαρχηγία ολοκληρού της Ανατολικής Στερεάς. Του πρότεινε, μάλιστα, να συνα-ντηθούν μαζί και με άλλους καπεταναίους στη Γραβιά, και συγκεκριμένα σε ένα μικρό πλινθόκτιστο χάνι. Ο Ανδρούτσος αποδέχθηκε την πρόσκληση κι έσπευσε στην περιοχή με άλλο σκοπό κατά νου.

Η εξέλιξη των γεγονότων

Ο Ομέρ Βρυώνης λοιπόν, πριν ξεκινήσει από τα Τρίκαλα για την εκστρατεία του κατά των εξεγερμένων Ελλήνων της Πελοποννήσου, διέταξε τους καπεταναίους της Δυτικής Ελλάδας που του ήταν πιστοί, να μαζευτούν στη Γραβιά Φωκίδας. Σκοπό είχε, περνώντας από εκεί να τους έπαιρνε

Εικόνα 3: Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος ιππεύων, σχέδιο του Άνταμ Φρίντελ του 1830 περίπου.

μαζί του. Στον Οδυσσέα Ανδρούτσο έστειλε ιδιαίτερο αγγελιοφόρο για να του αναγγείλει το τέλος του Αθανάσιου Διάκου και να του δηλώσει ότι αν ερχόταν στην Γραβιά μαζί με τους άλλου καπεταναίους, όχι μόνο θα τον συγχωρούσε για το φόνο του Χασάν μπέη Γκέκα, αλλά θα του έδινε και το αρματολίκι της Λιάκουρας.

Στις 3 Μαΐου του 1821, ο Οδυσσέας Ανδρούτσος έφτασε στη Γραβιά με τον Κοσμά Σουλιώτη, τον Ευστάθιο Κατσικογιάννη και μια ομάδα από 100 περίπου άνδρες. Κατάλαβε αμέσως καλά ποια ήταν η κατάσταση και υπέδειξε στους επαναστάτες ότι έπρεπε πάση θυσία να σταματήσουν εκεί την πορεία του εχθρού.

Αφού μαζεύτηκαν εκεί, ύστερα από πρόσκληση του Ανδρούτσου, και άλλοι καπεταναίοι, ο Οδυσσέας Ανδρούτσος αμέσως συγκάλεσε πολεμικό συμβούλιο στο Χάνι της Γραβιάς, με τη συμμετοχή των οπλαρχηγών Δυοβουνιώτη και Πανουργιά. Εκεί τους πρότεινε να κλειστούν στο Χάνι να δώσουν τη μάχη, ώστε μη μπορώντας να υποχωρήσουν, να αναγκαστούν να πολεμήσουν πάση θυσία για να ανακόψουν την πορεία του Ομέρ Βρυώνη. Όμως ούτε ο Πανουργιάς, ούτε ο Γιάννης Δυοβουνιώτης δέχτηκαν διότι το έκριναν ακατάλληλο, επειδή ήταν πλινθόκτιστο και βρισκόταν σε ανοικτό πεδίο. Εν τω μεταξύ, ο Ομέρ Βρυώνης με 9.000 άνδρες πλησίαζε στη Γραβιά και είχε πληροφορηθεί την παρουσία του Ανδρούτσου στο χάνι με μικρή δύναμη. Δεν ανησύχησε, όμως, πιστεύοντας ότι ο Ανδρούτσος θα έκανε αποδεκτή την πρότασή του.

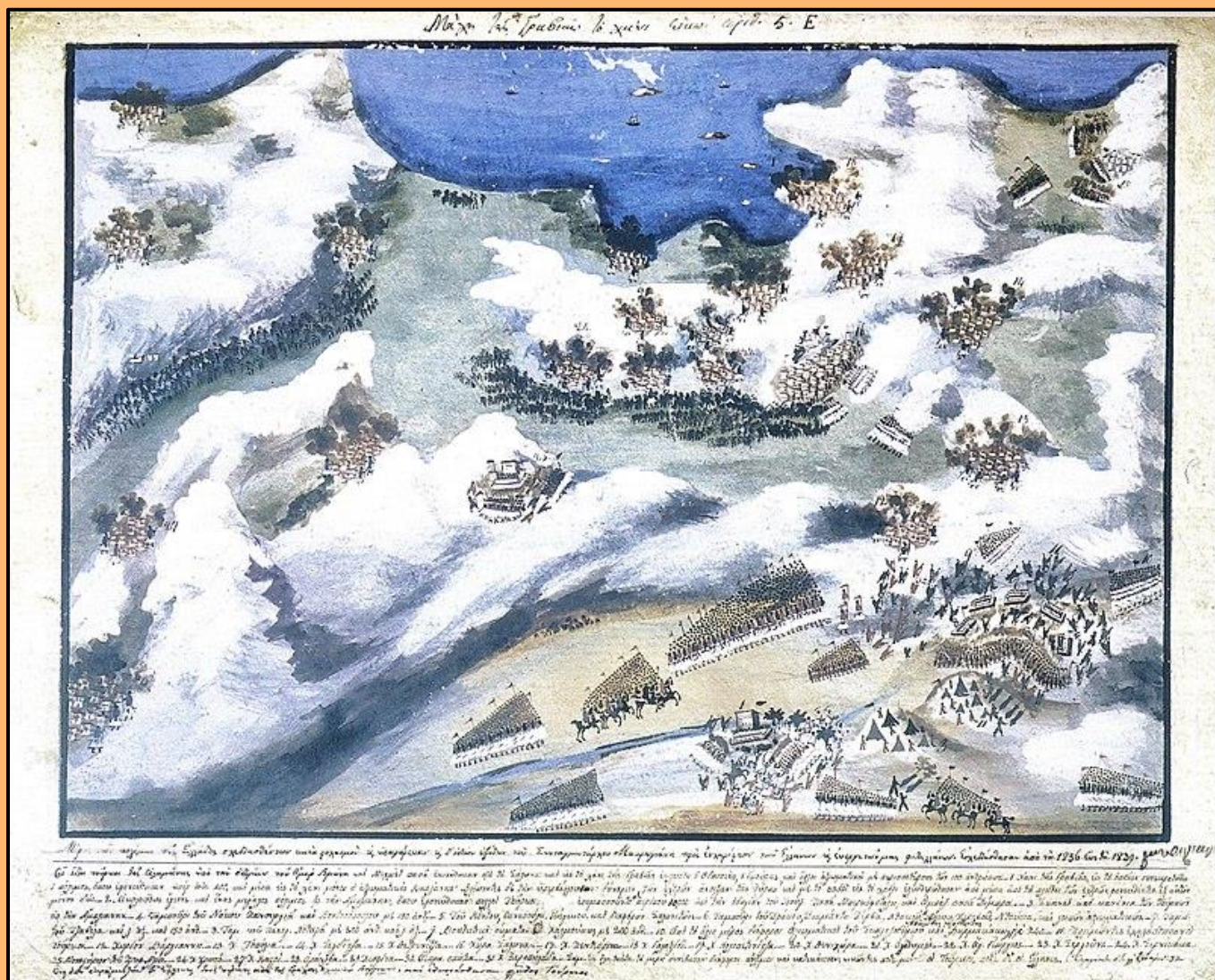

Εικόνα 4: Ο καπετάν Γκούρας, μετά το 1843. Λάδι σε μουσαμά, 98 x 80 εκ. Εθνική Πινακοθήκη, Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη

Σε μια δεύτερη σύσκεψη των Ελλήνων οπλαρχηγών, που δεν είχαν στη διάθεσή τους πάνω από 1200 άνδρες, λύθηκε η διαφωνία τους. Τελικά, αποφάσισαν οι ελληνικές δυνάμεις να χωριστούν σε τρία τμήματα. Το ένα, με τον Πανουργιά και το Δυοβουνιώτη, έπιασε τα υψώματα του Χλωμού, αριστερά από το δρόμο. Το άλλο, με τον Κοσμά Σουλιώτη και τον Κατσικογιάννη, τα υψώματα δεξιά από το δρόμο. Όσοι ήθελαν, θα κλείνονταν μαζί με τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, μέσα στο Χάνι. Μαζί του βρέθηκαν 117 άνδρες, που μετέτρεψαν το πλινθόκτιστο κτίριο σε οχυρό με πρόχειρα έργα. Μάλιστα, για να τους ενθαρρύνει περισσότερο, ο Ανδρούτσος κάλεσε τους άνδρες του να χορέψουν και έσυρε το τσάμικο. Πρώτος

άρπαξε το μαντήλι ο Γιάννης Γκούρας, ύστερα ο Παπανδριάς, ο Κομνάς Τράκας, ο Αγγελής Γοβιός, οι Καπογεωργαίοι κ.ά. Συνολικά σχεδόν εκατόν είκοσι άνδρες πιάστηκαν στο χορό και μέσα σε λίγα λεπτά, είχαν μετατρέψει το Χάνι σε απόρθητο φρούριο. Έφραξαν τα ανοίγματα και άνοιξαν πολεμίστρες.

Εκείνη την ώρα ήρθαν και τα πρώτα τουρκικά στρατεύματα. Το πρωί της 8ης Μαΐου 1821, ο Ομέρ Βρυώνης με τον στρατό του πλησίασε σε απόσταση βολής από το Χάνι και αμέσως δέχτηκε καταιγισμό πυρών. Κατάλαβε ότι ο παλιός του φίλος δεν πήγε εκεί με φιλικούς σκοπούς, αλλά για να τον πολεμήσει. Πρώτα

Εικόνα 5: Η μάχη της Γραβιάς. Πίνακας του Π. Ζωγράφου από περιγραφή του Μακρυγιάννη.

διέταξε να γίνει επίθεση κατά των ανδρών του Δυοβουνιώτη και του Πανουργιά, του Σουλιώτη και του Κατσικογιάννη, που ήταν οχυρωμένοι στα γύρω υψώματα. Τους ανάγκασε να οπισθοχωρήσουν και τους διασκόρπισε στα γύρω βουνά, όπως και στη Μάχη της Αλαμάνας. Στη συνέχεια, επικεντρώθηκε στο Χάνι και τον Ανδρούτσο.

Έκανε μια απόπειρα να τον μεταπεισει, στέλνοντάς ένα δερβίση ως αγγελιοφόρο. Η αποστολή του ιερωμένου είχε τον λόγο της. Ο Ομέρ Βρυώνης

Εικόνα 6: Πίνακας εμπνευσμένος από μάχη.

γνώριζε ότι ο Ανδρούτσος ήταν Μουσουλμάνος Μπεκταξής. Ο δερβίσης προχώρησε έφιππος προς το Χάνι, αλλά ξαφνικά δέχθηκε μια σφαίρα στο μέτωπο κι έπεσε άπνους. Οι Οθωμανοί επιτέθηκαν κατά κύματα στο Χάνι. Οι Έλληνες πολεμιστές συνέχισαν να αποκρούουν τις τουρκικές επιθέσεις. Ο Ανδρούτσος και οι άνδρες του κρατούσαν γερά. Ο Ομέρ Βρυώνης εξοργίστηκε με την ανικανότητα των αξιωματικών του και διέταξε και νέα επίθεση κατά το μεσημέρι. Και αυτή απέτυχε.

Τις πρώτες ώρες του δειλινού, ο Ομέρ Βρυώνης διέταξε κατάπαυση του πυρός, συνειδητοποιώντας ότι είχε διαπράξει ένα ακόμη λάθος. Η μάχη σταμάτησε το βράδυ με μεγάλες απώλειες των Τούρκων. Οι Τούρκοι είχαν χάσει εκατοντάδες άνδρες, ενώ οι Έλληνες μόνο 6. Από υπερβολική εμπιστοσύνη στις δυνάμεις του και υποτιμώντας την ανδρεία των Ελλήνων, ο Ομέρ Βρυώνης είχε εκστρατεύσει χωρίς πυροβολικό. Αποφάσισε να αποσύρει προσωρινά τις δυνάμεις του και να διατάξει να του φέρουν κανόνια από τη Λαμία. Ήταν αποφασισμένος το πρωί της επόμενης ημέρας να ισοπεδώσει το Χάνι, με τους αυθάδεις υπερασπιστές του. Την κίνηση αυτή του Ομέρ Βρυώνη μάντεψε ο Ανδρούτσος και γύρω στις δύο τα ξημερώματα της 9ης Μαΐου επιχείρησε με τους 110 άνδρες του ηρωική έξοδο. Οι έξι είχαν σκοτωθεί κατά τη διάρκεια της ολόημερης μάχης. Αιφνιδίασαν τις τουρκικές φρουρές που είχαν περικυκλώσει το Χάνι και χάθηκαν μέσα στα σπαρτά.

Εικόνα 7: Το Χάνι της Γραβιάς, άποψη από ψηλά.

Η Μάχη στο Χάνι της Γραβιάς στοίχισε στον Ομέρ Βρυώνη και επέφερε ισχυρό πλήγμα στις τουρκικές δυνάμεις. Τα θύματα των Τούρκων ήταν πολυάριθμα. Πάνω από 300 είχαν σκοτωθεί και 600 είχαν τραυματιστεί μέσα σε λίγες ώρες. Κυρίως, όμως, προκάλεσε κλονισμό στο ηθικό του στρατού του και τον δικό του δισταγμό για το αν έπρεπε να συνεχίσει την εκστρατεία του. Για λίγο καιρό, τουλάχιστον, ένας σοβαρός κίνδυνος για την Πελοπόννησο εξέλιπε. Η στρατηγική επιτυχία της μάχης αυτής ήταν μεγάλη και για τους επαναστατημένους Έλληνες, καθώς διευκόλυνε τη νίκη στο Βαλτέτσι, που εμπύχωσε τους Έλληνες και την επανάσταση. Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος αναγνωρίστηκε απ' όλους ως αναμφισβήτητος ηγέτης της Ανατολικής Στερεάς.

ΠΗΓΕΣ:

https://el.wikipedia.org/wiki/Μάχη_στο_Χάνι_της_Γραβιάς

<https://chanigravias.gr/istoria>

<https://www.sansimera.gr/articles/258>

<https://www.mixanitouxronou.gr/i-machi-sto-chani-tis-gravias/>

<https://greece.terrabook.com/el/phocis/page/xani-gravias/>

<http://greekworldhistory.blogspot.com/2013/07/8-1821.html>

Επιμέλεια: Σιάσιου Μαρία ΠΕ03

Εικόνες 8, 9, 10: Φωτογραφίες από το ανακατασκευασμένο Χάνι της Γραβιάς.